

T-lymfocyty. Během tohoto procesu exprimují lymfocyty na svém povrchu receptory označované jako integriny. Jejich prostřednictvím pak dochází k uchycení a migraci T-lymfocytů z cévního řečiště do tkáně na místo, kde cévní endotel exprimuje příslušné povrchové ligandy (selektiny a adresiny). Aktivované lymfocyty ve tkáni střeva exprimují na svém povrchu preferenčně integrinové molekuly označované jako $\alpha 4 \beta 7$. Klíčovým ligandem pro tento typ integrinu je tzv. mucosal addressin cell adhesion molecule 1, zkráceně MAdCAM-1. Tento typ adresinové molekuly se vyskytuje na endotelu slizničních kapilár tenkého a tlustého střeva a v přilehlých Peyerových plátech. Bloádou vazby $\alpha 4 \beta 7$ integrinu na MAdCAM-1 lze zasáhnout do průběhu zánětlivé reakce v oblasti trávicí trubice.

Prvním představitelem této generace tzv. antiintegrinových protilátek byl natalizumab, celosvětově využívaný k terapii roztroušené sklerózy. Natalizumab je monoklonální protilátkou třídy IgG4 cílenou proti integrinové podjednotce $\alpha 4$. Vazbou na ni blokuje nejen aktivitu integrinu $\alpha 4 \beta 7$ (ve střevě), ale také integrinu $\alpha 4 \beta 1$, který je přítomen na povrchu leukocytů celého těla (vyjma neutrofilů). Cílovým ligandem integrinu $\alpha 4 \beta 1$ je adresin VCAM-1 (vascular cell adhesion molecule 1) a jejich vzájemná vazba umožňuje migraci aktivovaných leukocytů do většiny orgánů, včetně centrálního nervového systému [8–11]. To je vysvětlením vzniku závažných mozkových komplikací, které mohou při imunosupresi mozkové tkáně vzniknout. Jedná se o oportunní infekci způsobenou JC virus (John Cunningham Virus) vznikající při oslabení imunity odolnosti CNS (např. při HIV) a způsobí tzv. progresivní multifokální leukoencefalopatii (PML). Toto onemocnění má vysokou morbiditu a mortalitu a není známa kauzální léčba. V Evropě není léčba Crohnovy choroby natalizumabem povolena, je použitelný jen u pacientů s roztroušenou sklerózou.

Vedolizumab je monoklonální protilátka cílená na $\alpha 4 \beta 7$ integrin a selektivně brání migraci GIT tropních lymfocytů do střevní submukózy, a tím brání zánětu v trávicí trubici. Byla prokázána její účinnost jak ve studiích, v nichž byla většina zařazených pacientů v minulosti léčena anti-TNF preparáty, tak i v reálné klinické praxi. Léčba vedolizumabem prokázala příznivý bezpečnostní profil [12]. Dosud nebyl zjištěn případ PML a s léčbou není ani spojeno zvýšené riziko vážných oportunních infekcí. Infuzní reakce, střevní infekce, malignity a autoimunní případy se vyskytly vzácně. Pro léčbu byl schválen v roce 2014, od 1. 12. 2017 je léčba hrazena dospělým pacientům se středně těžkou a těžkou ulcerózní kolitidou a těžkou formou Crohnovy choroby, u kterých došlo k selhání konvenční terapie a léčba přípravky ze skupiny anti-TNF je kontraindikována.

Další nový biologický přípravek představuje ustekinumab, který je úspěšně využíván v terapii psoriázy. Jedná se o humánní monoklonální IgG1 protilátku proti podjednotce p40 interleukinu 12 a 23, které sehrávají jednu z klíčových rolí v onemocnění zprostředkované imunitním systémem. Vazbou znemožňuje interakci s IL12 β 1 re-

ceptorem lokalizovaným na povrchu aktivovaných T-lymfocytů, NK buněk a antigen prezentujících buněk, snižuje sekreci INF γ a TNF α mononukleárními buňkami. Dne 11. 11. 2016 Evropská komise schválila indikaci ustekinumabu v léčbě dospělých pacientů se středně těžkou až těžkou aktivní Crohnovou chorobou, u kterých buď odpověď na konvenční terapii, nebo na anti-TNF α nebyla dostatečná nebo odezněla nebo tito pacienti léčbu netolerovali nebo je tato léčba kontraindikována. V ČR je tato léčba hrazena od 1. 2. 2018. V klinických studiích i reálné klinické praxi byla potvrzena vysoká efektivita ustekinumabu. Bezpečnostní profil tohoto léku je velmi příznivý, výskyt nežádoucích účinků ve studiích nebyl vyšší v porovnání s placebovou skupinou [13–15].

V současné době jsou na prahu zavedení do klinické praxe nové molekuly úspěšné v klinických studiích. Jedná se zejména o antiadhezní molekulu etrolizumab a perorální inhibitor Janus kinázy – tofacitinib. Dále se zkoumají inhibitory cytokinů interleukinu 13 (tralokinumab, anrunkinzumab, bertilimumab), interleukinu 6 (tocilizumab), interleukinu 23 (MED12070), inhibitory signálních cest zánětlivých cytokinů (JAK inhibitor tofacitinib, perorální SMAD7 antisense oligonukleotid mongersen, perorální inhibitor fosfodiesterázy 4 apremilast) a další. Klinický výzkum je zaměřen jak na účinnost, tak na bezpečnost léčby. Zvažují se kombinace jednotlivých biologik. Na trh směřují nová biosimilární léčiva.

Literatura

1. Neurath M. Cytokines in inflammatory bowel disease. *Nat Rev Immunol* 2014; 14(5): 329–342. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1038/nri3661>>.
2. Dave M, Papadakis KA, Faubion WA Jr. Immunology of inflammatory bowel disease and molecular targets for biologics. *Gastroenterol Clin North Am* 2014; 43(3): 405–424. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.gtc.2014.05.003>>.
3. Burisch J, Jess T, Martinato M et al. The burden of inflammatory bowel disease in Europe. *J Crohns Colitis* 2013; 7(4):322–337. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.crohns.2013.01.010>>.
4. Burisch J, Munkholm P. The epidemiology of inflammatory bowel disease. *Scand J Gastroenterol* 2015; 50(8): 942–951. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.3109/00365521.2015.1014407>>.
5. Bortlík M, Ďuricová D, Kohout P et al. Doporučení pro podávání biologické terapie u idiopatických střevních zánětů: třetí, aktualizované vydání. *Gastroent Hepatol* 2016; 70(1): 11–26. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.14735/amgh201611>>.
6. Peyrin-Biroulet L, Deltenre P, de Suray N et al. Efficacy and safety of tumor necrosis factor antagonists in Crohn's disease: meta-analysis of placebo-controlled trials. *Clin Gastroenterol Hepatol* 2008; 6(6): 644–653. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.cgh.2008.03.014>>.
7. Danese S, Fiorino G, Peyrin-Biroulet L. Biological agents for moderately to severely active ulcerative colitis: a systematic review and network meta-analysis. *Ann Intern Med* 2014; 160(10): 704–711. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.7326/M13-2403>>.
8. Soler D, Chapman T, Yang LL et al. The binding specificity and selective antagonism of vedolizumab, an anti- $\alpha 4 \beta 7$ integrin therapeutic antibody in development for inflammatory bowel diseases. *J Pharmacol Exp Ther* 2009; 330(3): 864–875. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1124/jpet.109.153973>>.
9. Sandborn WJ, Colombel JF, Enns R et al. Natalizumab induction and maintenance therapy for Crohn's disease. *N Engl J Med* 2005; 353(18): 1912–1925. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1056>>

NEJMoa043335>. Erratum in Natalizumab induction and maintenance therapy for Crohn's disease. [N Engl J Med. 2015].

10. Danese S, Panes H. Development of drugs to target interactions between leukocytes and endothelial cells and treatment algorithms for inflammatory bowel diseases. *Gastroenterology* 2014; 147(5): 981-989. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1053/j.gastro.2014.08.044>>.

11. von Andrian UH, Mackay CR. T-cell function and migration. Two sides of the same coin. *N Engl J Med* 2000; 343(14): 1020-1034. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1056/NEJM200010053431407>>.

12. Colombel JF, Sands BE, Rutgeerts P et al. The safety of vedolizumab for ulcerative colitis and Crohn's disease. *Gut* 2017; 66(5): 839-851. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1136/gutjnl-2015-311079>>.

13. Tillack C, Ehmann LM, Friedrich M et al. Anti-TNF antibody-induced psoriasiform skin lesions in patients with inflammatory bowel disease are characterised by interferon- γ -expressing Th1 cells and IL-17A/IL-22-expressing Th17 cells and respond to anti-IL-12/IL-23 antibody treatment. *Gut* 2014; 63(4): 567-577. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1136/gutjnl-2012-302853>>.

14. Sandborn WJ, Gasink C, Gao LL et al. Ustekinumab induction and maintenance therapy in refractory Crohn's disease. *N Engl J Med* 2012; 367(16): 1519-1528. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1203572>>.

15. Kopylov U, Afif W, Cohen A et al. Subcutaneous ustekinumab for the treatment of anti-TNF resistant Crohn's disease-The McGill experience. *J Crohns Colitis* 2014; 8(11): 1516-1522. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.crohns.2014.06.005>>.

prim. MUDr. Tomáš Douda, Ph.D.

✉ tomas.douda@fnhk.cz

II. interní gastroenterologická klinika LF UK a FN v Hradci Králové

www.fnkh.cz

Doručeno do redakce 11. 2. 2018